

SOMOGYI Gyula

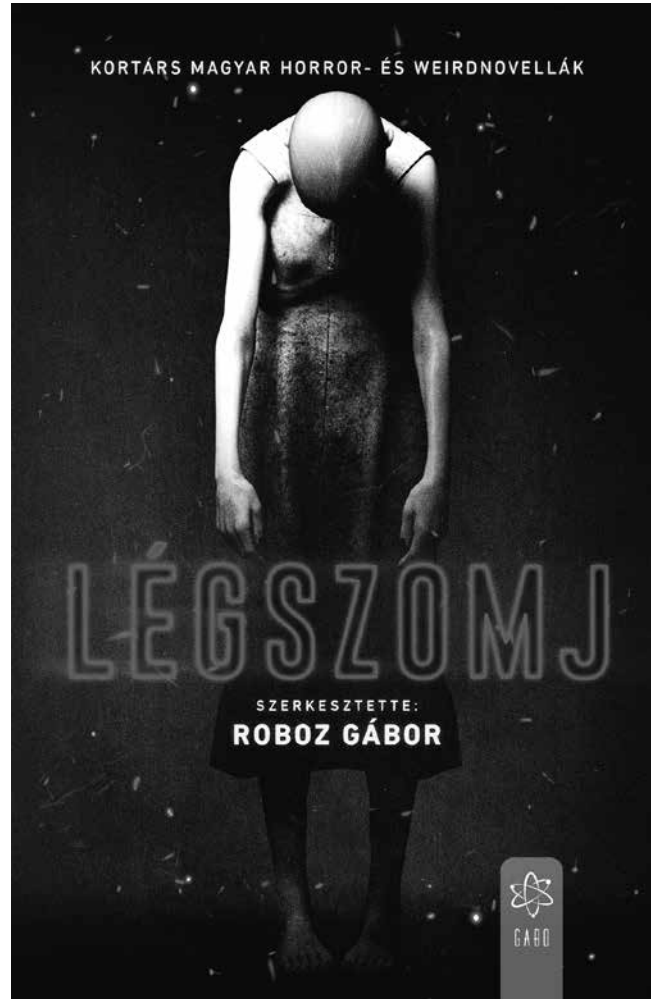
„Ablakok más hová”

(Légszomj. Kortárs magyar horror- és weirdnovellák. Szerk.: Roboz Gábor. Gabo Kiadó, 2021)

(bevezetés) Fantasy- és horror-rajongóként mindig érdekelt, vajon milyen visszhangokat keltett a magyar irodalomban a gótikus regény, vagy a rémregény. Viszont amikor elkezdtem ezzel a kérdéssel foglalkozni, azonnal látszott, hogy nem beszélhetünk semmilyen folytonos hagyományról, csak elvétve található nyomai nálunk ennek a műfajnak az irodalom történetében. A *Helikon* 2020/2-es posztmodern gótikának szentelt számának megjelenése azért volt számomra különösen örömteli pillanat, mert sok mozzanatot bemutatott ebből a történetből, és nagyban hozzájárult a horror és a weird fogalmainak kritikai diskurzusba emeléséhez.¹ A *Tempevölgy* és a *Prae* magazinok kortárs spekulatív fikcióról szóló számai is nemrégiben jelentek meg,² szóval úgy gondolom, hogy szerencsés pillanatban jött ki egy válogatás magyar horror- és weirdnovellákból a Gabo kiadó jóvoltából, hiszen értő közönségre lelhet már nemcsak a laikus, hanem a professzionális olvasók körében is.

(a pályázati formátum kérdésköre) A *Légszomj* szövegei egy 2019-ben meghirdetett irodalmi pályázat alapján álltak össze, amelynek az adta az apropóját, hogy több olyan pályamű érkezett *Az év magyar science fiction- és fantasynovellái* pályázatra, ami inkább a horror kategóriájába sorolható, így úgy érezték a kiadónál, hogy „megérett az idő egy magyar szerzős horrorantológia összeállítására”.³ (Érdekes lenne egyébként megvizsgálni azt, vajon mi okozhatja ezeknek a típusú írásoknak a megszorodását a fiatal szerzőknél, de itt nem mennék bele ebbe a kérdéskörbe.) Nem a *Légszomj* az első példa arra, hogy a magyar horror színterén novellapályázatot hirdetnének, a *Fangoria Magyarországi háromszor is írt ki* ilyet, s egy gyűjteményes kötet meg is jelent Bőjtös Gábor szerkesztésében 2006-ban (*Rémségek könyve*).⁴ A horrorpályázatokban mostanában messze *The Black Aether* közösség a legaktívabb, 2017-ben indult a *Pickman Öröksége* elnevezésű grafikai és irodalmi pályázatuk,⁵ 2018-ban pedig a *Borzongással* és a *Cinegore*-ral közös pályázatukra nevezettek a magyar szerzők.⁶ 2019-ben indult *A mítosz elszabadul*,⁷ 2020-ban a *Grimmoire*,⁸ 2021-ben a *Paganus*.⁹

A Gabo szerkesztői „egyszeri, tematikus antológiát”¹⁰ terveztek, erre 193 pályamunka érkezett be, melyek közül 6 biz-

¹ NEMES Z. Mária, WIRÁGH András: *A halottak globálisan lovagolnak. Bevezetés a kortárs gótikus diskurzusokba*, *Helikon*, 2020/2, 148–150.

² Nemrég az *Alföld Online* jóvoltából volt szerencsém elgondolkodni ezekről a magazinokról, amelyek sokat tettek a '90-es évek magyar nyelvű fantasy alkotásainak kritikai kontextusba helyezéséért (és talán rehabilitációjáért), s megmutatták, hogy a kortárs magyar irodalomban milyen izgalmas konstellációk alakulhatnak ki a posztmodern próza és a spekulatív fikció alkonyzónájában. SOMOGYI Gyula: *Spekulálunk, spekulálunk?* *Prae*, 2020/4., *Tempevölgy*, 2020/4., <http://alfoldonline.hu/2021/04/spekulalunk-spekulalunk/> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

³ *Indul a GABO új novellapályázata!*, Gabo SFF, 2019. 10. 31., https://gabosff.blog.hu/2019/10/31/indul_a_gabo_uj_novellapalyazata (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

⁴ *Rémségek könyve*, szerk.: Bőjtös Gábor, Fangoria Magyarország, Budapest, 2006.

⁵ TOMASICS József: *Pickman öröksége — Grafikai pályázat*, *The Black Aether*, <https://www.theblackaether.com/2017/12/03/pickman/> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

⁶ Bőjtös Gábor – TOMASICS József: *A The Black Aether magazin és a Borzongás Horror magazin novellapályázata*, *The Black Aether*, <https://www.theblackaether.com/2018/04/16/a-the-black-aether-magazin-es-a-borzongas-horror-magazin-novellapalyazata/> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

⁷ TOMASICS József: *A mítosz elszabadul! — Cthulhu-mítosz novellapályázat*, *The Black Aether*, <https://www.theblackaether.com/2019/02/24/a-mitosz-elszabadul-cthulhu-mitosz-novellapalyazata/> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

tos befutót választottak ki, s hírt adtak több revízióra érdemes kézirat gondozásáról is.¹¹ Mivel a végleges kötet 15 novellát tartalmaz, ezért meglepő lehet az első körben kiválasztott kisebb szövegek körűs, a szerkesztők ezt azzal magyarázták, hogy „a pályaművek nagy része egyértelműen azt tükrözte, hogy az alkotók még keresik a horror magyar nyelvét, egyelőre inkább csak az angolszász filmekből és könyvekből próbálják átvenni az azokban olajozottan működő megoldásokat”.¹² Talán a covid-helyzetten kívül ennek is volt köszönhető, hogy a 2020-as megjelenés végül 2021-re tolódott.¹³

Maguk a szerkesztők is számot vetnek a kiválasztási folyamatban rejlő szubjektív és esetleges mozzanatokkal,¹⁴ amit csak részben enyhítenek az anonim szövegválogatás eljárásai. Nyilván futhatnánk pár kört a pályázatokban rejlő hatalmi struktúrák vizsgálatával,¹⁵ de egyetérték a *Spekulatív Zóna* blog 2017-es megállapításával, hogy „a magyar fantasztikus könyvkiadás aranykorát éljük, ahonnan lehetne még előrelépni, de elsősorban meg kell becsülnünk, ami van. Hozzáértő emberek válogatják a könyveket”.¹⁶ Roboz Gábor kiváló munkát végzett, amikor összeállította a *Légszomj* végső kereteit, rendkívül izgalmas novellák kerültek a gyűjteménybe.

(szerkesztői bevezető) Imádok szerzői/szerkesztői bevezetőket olvasni, hiszen ezekből sok minden kiderül arról, hogy a sorok írója hogyan kontextualizálja és pozicionálja a terítékre kerülő szövegek tétjeit. Roboz egy komoly felütéssel indít: „Túlzás lenne azt állítani, hogy ez az antológia légüres térbe érkezik, az viszont vitán felül áll, hogy nincs magyar horror-irodalom.” (7) Ez szerintem bizonyára annak is köszönhető, hogy „nálunk eleve nem épült ki az az intézményes háttér, amely lehetővé tette volna a horror hazai kibontakozását. Míg a magyar szerzők fantasy és sci-fi könyveinek a kilencvenes években létrejött a kiadói háttere, kizárólag horrorkiadással foglalkozó könyvkiadónk soha nem volt, így az ehhez a zsánerhez köthető regények és novelláskötetek többnyire kisebb kiadóknál, esetleg magánkiadásban jelentek meg, csak ritkább esetben bukkantak fel szélesebb olvasóközönséget elérő (és ezáltal a zsánerről alkotott képünket eredményesebben formáló) kiadóknál.”¹⁷ (8) Ezután kapunk egy áttekintést a közelmúlt ide kapcsolható írói példáiból és szellemi csomópontjaiból, de láthatólag nem éri úgy Roboz, hogy ezek a próbálkozások már egy olyan kritikus tömeget reprezentálnának, ahonnan már azt mondhatjuk, hogy „van” magyar horror-irodalom. Ha jól értem, akkor ez azt jelentené, hogy nagyobb kiadóknál megjelenő regényekre lenne szükség, amik széles olvasóközönséghez juthatnak el. Erre az alkotói műhelyek jelenléte és a tehetséggondozás mellett is kevés esély van, valószínűleg a műfaj rossz híre miatt is, viszont ahogyan a spekulatív fikció nyomai megjelennek a kortárs magyar prózában,¹⁸ úgy a horror és a weird elemei is be fognak szívárogni a „magasabb” irodalmi alkotásokba.

A bevezető kísérletet tesz a weird definíciójára is, ami talán kevésbé ismert fogalom a magyar olvasók számára, azonban a kötet alcímében a horrorral azonos helyiértéket képvisel:

„a fantasztikum olyan alakzataként írható körül, amely nem választható le más hagyományokról: szoros kapcsolatot ápol a horrorral, de áttemelhet ezt-azt egyebek mellett a sci-fi és fantasyirodalomból is”¹⁹. (11) Roboz szerint a weird „nyugtalanító, szokatlan, meglepő helyzeteket, lényeket és jelenségeket ábrázol,” ami illeszkedik is a kötet programjához, amennyiben olyan szövegek kerültek kiválasztásra, amelyek el tudnak kanyarodni a már meglevő hagyományoktól és képesek felülírni az előzetes elvárásainkat (12).

⁸ TOMASICS József: *Grimmoire, avagy tündérporba kevert kozmicizmus, előszó a novellapályázathoz*, *The Black Aether*, <https://www.theblackaether.com/2020/04/04/grimmoire-avagy-tunderporba-kevert-kozmicizmus-eloszo-a-novellapalyazathoz/> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

⁹ TOMASICS József: *Paganus, avagy pogány kultuszok, titkos társaságok és páholyok a Cthulhu-mítoszban — novellapályázat*, *The Black Aether*, <https://www.theblackaether.com/2021/01/10/paganus-avagy-pogany-kultuszok-titkos-tasasagok-es-paholyok-a-cthulhu-mitoszban-novellapalyazata/> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

¹⁰ *Indul a GABO új novellapályázata!*

¹¹ *Készül az első magyar horrorantológiánk*, Gabo SFF, 2020. 07. 01., https://gabosff.blog.hu/2020/07/01/a_legszomj_horror-novella-palyazata_eredmenyhirdetese (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.). Érdemes összevetni ezeket a számokat a *The Black Aether*, *Borzongás*, *Cinegore* pályázattal, ahol 130 pályamunkából 5 darabot tudtak azonnal kiválasztani, s további 12 szerzővel folytatták a közös munkát. TOMASICS József: *Novellapályázat eredményhirdetés és összefoglaló*, *The Black Aether*, <https://www.theblackaether.com/2018/11/21/novellapalyazata-eredmenyhirdetes-es-osszefoglalo/> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

¹² SÁNDOR Anna: *Miért nincs magyar horrorirodalom?*, *Könyves Magazin*, 2021. 07. 08., <https://konyvesmagazin.hu/nagy/legszomj-robos-gabor-horror-interju.html> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

¹³ *Készül az első magyar horrorantológiánk*.

¹⁴ A „válogatás minden esetben szubjektív, és olyan tényezők is befolyásolják, amiknek nincsen köztük az adott novella minőségéhez (például, hogy vannak-e még más novellák erősen hasonló témával, megközelítéssel, nem épül-e több novella ugyanarra a mitológiai alapra).” *Néhány gondolat a novellapályázatról*, Gabo SFF, 2019. 07. 23., https://gabosff.blog.hu/2019/07/23/nehany_gondolat_a_novellapalyazatról (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

¹⁵ Például Jae Nichelle veti fel ezeket a gondolatokat: „az írópályázatok fenntartják az irodalmi világ fennálló hatalmi struktúráit [...]. De végül is ki dönti el, hogy mi a »jót«? Ki dönti el hány pályázó »nyerhet«? És ki vezette ki azokat, akik meghozták ezt a döntést?” Jae NICHELLE: *Writing Competitions — Are They Worth Entering?*, Jae Nichelle Ghostwriting Services, 2021. 01. 07., <https://www.jaeghosts.com/learn/writing-competitions-worth-entering> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

¹⁶ PINTÉR BENCE: *Milyen és mire jó a magyar fantasztikum intézményrendszere?*, *Spekulatív Zóna*, 2017. 07. 25., <https://spekulativzona.blogspot.com/2017/07/milyen-es-mire-jo-magyar-fantasztikum.html> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

¹⁷ Roboz a *Könyvesmagazinnak* adott interjújában is így fogalmaz, „a horror a nyilvános, érdemben inkább csak a kilencvenes évektől került be a magyar könyvkiadás érdeklődési körébe, és akkor is csak nagyon óvatosan, kevés szerzővel indult el a folyamat, leginkább a Valhalla Páholyok és a Szukitsnak köszönhetően. Az, hogy ezekenél a kiadóknál egyértelműen a sci-fi és a fantasy dominált, és a horror háttérbe szorult, szerintem a piaci igényekkel és a tulajdonosi preferenciákkal magyarázható”. SÁNDOR Anna, *Miért nincs magyar horrorirodalom?*

¹⁸ NEMES Z. Mária: *Spekulatív híbridek. A magyar prózapoeitika spekulatív mutációja a kétezertizedes években*, *Prae*, 2020/4, 27–40.

¹⁹ Fekete I. Alfonz is hasonlóan ír a fogalomról a *Helikon*-ban: „a weird irodalom a fantasy, science fiction és horror különböző arányú összeolvasztásából életre hívott formátlanság, ami kisgömböcként kebelez be minden további, útjába kerülő műfajt.” FEKETE I. Alfonz, *New Weird*, *Helikon*, 2020/2, 211.

(**tematikusság**) Nagyon inspirálónak tartom Fekete I. Alfonz rövidpróza fogalmát: a „rövidprózák ablakok máshová. Kezdő- és befejező mondatuk keretei között feltárul saját, zárt világuk, ugyanakkor kíváncsivá is tudják tenni olvasóikat, hogy vajon mi lapulhat a szöveg cselekményén kívül, amit onnan nézve már nem láthatunk. Egyszerre nyújthatnak tehát megelégedettséget és ébreszthetnek vágyat még több iránt.”²⁰ A *Légszomj* 15 ilyen ablakot tár fel,²¹ melyek mind a cím hívó szavára reagálnak, hiszen egy tematikus antológia esetében „egy bizonyos téma minél mélyebb megismerése, több szemszögből megvilágítása”²² áll a középpontban. Egy interjúban Roboz úgy fogalmaz, hogy olyan szóra volt szükség, „amellyel a magától értetődő jelentésen túl el lehet indulni más irányokba is. Azt reméltem, ez beindítja a pályázók fantáziáját, és minél különbözőbb novellák születnek majd. [...] a cím tényleg elég nagy játékeretert biztosított a szerzőknek.”²³ Heterogén szövegkorpuszt kapunk tehát,²⁴ azonban mégis vannak olyan tematikus elemek és motívumok, amelyek összekapcsolják a szövegeket.²⁵ Kérdésként adódik viszont, hogy vajon milyen logika alapján követik egymást a szövegek, azonban Roboz ennek tisztázását az olvasókra/kritikusokra testálja.²⁶ Leginkább egy gráfhoz tudnám hasonlítani a kötetet, ahol az egyes novellák a csúcok, a köztük levő élek pedig azok a tematikus elemek, amelyek összekötik a szövegeket. Az, hogy éppen hol kezdjük el bejárni ezt a gráfot, teljesen esetleges (bármelyik másik szöveggel is kezdődhetne és zárulhatna is a kötet), viszont talán izgalmasabb az élek feltérképezése abban az esetben, ha nem egymás közvetlen közelében vannak a tematikusan kapcsolódó csúcok. Vagy akár Moskát Anita novellájának címét felhasználva hívhatnánk ezt a konstellációt „sokváltozós viszonyrendszernek” is.

(**affektus és kritika**) Két dolog miatt éreztem nehéz helyzetben magam, amikor elhatároztam, hogy írok a *Holtsáv* rovatba a kötetéről. Egyrészt a horror és a weird inkább az affektusokról szól, mint a rációról, így a befogadói élményt nagyban módosítja, ha „ceruzával olvasunk”, és az egyes szövegekben megjelenő motívumokat azonnal más textusokhoz kötjük — ez az olvasási stratégia azonnal eltávolít a nyers élménytől. Másrészt tudtam, hogy nem pusztá ismertetőt szeretnék írni, így amiatt aggódtam, hogy létezhet-e spoilermentes kritika: nem, mivel a szövegek hatásmechanizmusának fontos eleme a meglevő hagyományok és olvasói elvárások felülírása, nehéz róluk írni anélkül, hogy „lelőnénk a poént”. A továbbiakban tehát: SPOILER WARNING!

(**a boszorkány alakja**) Komor Zoltán egy tőle szokatlan²⁷ novellájával nyit a kötet, ahol több olyan motívum is megjelenik, ami fontos vezérfonallá szövődik a kötetben: a boszorkány alakja, a gyermekvállalással kapcsolatos félelmek vagy a holtak visszatérése. Komor fiatalasszonya egy gyermek érkezésétől várja sivár életének, szeretetlenségének a feloldását, aminek érdekében a háborzongató embergólyát megidézni képes Fészekfejú Bábával is hajlandó lepaktálni, azonban csak a novella végén derül ki, hogy pontosan mit is jelent a banya enigmatikus „Neked kell

lélegezned helyette!” (15) kitétele a szóbeli szerződésben. Jónás Zsolt *Folyondárjában* is egy bizarr módon viselkedő öregasszony, Hella teszi tönkre a narrátorunk független életének „újszülött időszakát”. (62) Komor főszereplője a házasság és a gyermek gúzsba kötő kényszernek bizonyulnak, azonban Jónás hőse sem élvezheti sokáig szabad felnőtt életét, hiszen nála a kötöttségek konkrét formát is öltenek: „az épületet teljesen belepte valami vadszőlőhöz hasonló futónövény. Vagy talán a kúszó jelző jobban illik rá. Tényleg olyan benyomást keltett, mintha állandóan alattomos mozgásban lenne.” (60) Szarvas Szilvia boszorkányával talán jobban szimpatizálhatunk, hiszen az ő fókuszából láthatjuk a történetet, így értelmet nyernek azok a tettek és paktumok, amelyek a kívülről szemével nézve borzalmasak.

(**gyermekvállalás**) Maradjunk is az *Ajka fehér, mint a bónál*, hiszen a gyermekvállalás többféle formában és előjellel fordul elő a szövegben. Az anyaság első megjelenő képe az anyakoca, ami bár elvesztette egy kismalacát, de a többit képes lenne holtáig védelmezni. (136) Ehhez képest az emberi világ összetettebben viszonyul a kérdéskörhöz, s ha valamit példázhat a történet, az az a sztereotip mondás, hogy két dologért mindenre képes egy nő: hogy ne legyen gyereke (a leendő királynő), és hogy legyen gyereke (a boszorkány). Azonban a cserén alapuló paktum („fizetségül azt kérem, ami elhagyja a tested, miután megiszod az italt”, 138) kereteinek felborítása végül egy olyan szörny-gyermek (a feketevad) születéséhez vezet, akinek minden évben szüksége van egy új, meg nem született életre, hogy tovább élhessen. Remek meseátiratot²⁸ kapunk Szarvastól, ami Angela Carter *Kínkamrájának* legjobb pillanataira emlékeztet (bár jóval kevesebb benne a politika, ami nem is baj).

²⁰ FEKETE I. ALFONZ, *Betekintés a kortárs kispróza piacára I. — Világok névjegyé*, Próza Nostra, 2019. 05. 02., <http://www.prozanoistra.com/iras/betekintes-kortars-kisproza-piacara-i-vilagok-nevjegyé> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

²¹ SÁNDOR ANNA: *Simán lehetne Magyarország is horrornagybatalom*, Könyves Magazin, 2021. 07. 01., https://konyvesmagazin.hu/kritika/legsomj_gabo_horror_weird_novella.html (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

²² *Néhány gondolat...*

²³ SOMOSKÓI BEÁTA: *A horror magyar árnyalatai. Interjú Roboz Gábor szerkesztővel*, Kultúr, 2021. 08. 27., <https://www.kulter.hu/2021/08/interju-robos-gabor-szerkesztovel> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

²⁴ SÁNDOR ANNA, *Miért nincs magyar horrorirodalom?*

²⁵ Például „viszonylag gyakori volt a vidéki közegek, az otthon/ház/lakás mint helyszín használata, a lovecrafti hagyomány megidézése és a zsánerkeveredés jelensége is, és kevéssé meglepő módon visszatérő elem volt a szövegekben az alkoholfogyasztás.” SÁNDOR ANNA, *Miért nincs magyar horrorirodalom?*

²⁶ „Épp ez az eklektikusság nehezítette meg a novellák sorrendjének kitalálását, de hogy mi volt a szervezővel, annak felfejtését inkább az olvasókra bízom, pláne, hogy olyan összefüggésekre is rájöhetnek, amelyekre én nem is gondoltam.” SOMOSKÓI BEÁTA, *A horror magyar árnyalatai*.

²⁷ *Légszomj — Kortárs magyar horror- és weirdnovellák (szerk. Roboz Gábor) (2021)*, Cinegore, 2021. 07. 12., <http://www.cinogore.net/en/2021/07/12/legsomj-kortars-magyar-horror-es-weirdnovellak-szerk-robos-gabor-2021/> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

²⁸ SZENTE ÁDÁM: *A Légszomj remek indulás a magyar horrornagybatalmi státusz felé*, Roboraptor, 2021. 08. 02., <https://roboraptor.24.hu/2021/08/02/legsomj-konyv-kritika/> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.) és SÁNDOR ANNA: *Simán lehetne...*

A *Szárnya alatt a meleg* is él az állatvilágból vett párhuzammal, a méhkasok bioszociális dinamikáját villantja fel. Amennyiben jól rekonstruálom a történetet, Kleinheincz Csilla narrátorát, Fannit elhagyja férje, miközben a nő hármaskrekllel terhes (123), s csak barátja Génia törődik vele. A történet kibomlása során viszont egyre inkább elbizonytalanodunk, hogy pontosan ki is Génia, tényleg barát, vagy esetleg egy hasonmás, a narrátor elméje megbomlásának egy szimptomája, aki egyrészt erőt ad, másrészt elveszi az anyai ösztönök megélésének lehetőségét. (130)

Rendkívüli erő van Gaura Ágnes novellájának címében (*Hasad*), hiszen egyszerre utalhat a hasra mint testrésze („hiszen neked... neked nincs is hasad!”, 225), a (fizikai) felhasadásra („mint ha ő maga lett volna az anyag, amely kiszolgált, és most hasad, hasad, hogy semmi használható ne maradjon belőle”, 222), vagy a (lelki) hasadtságra („a szemelőtt hasadt szét a valóság lehetévékony fátyla”, 225). A *Hasad* egy weirdbe/steampunkba oltott abortusztörténet, ahol a fiatal, megesezt prostituált, Daisy Moore varrónőnek szegődik az uralkodó családhoz (211), azért cserébe, hogy megoldják a „problémáját”. (212) Daisy vérével táplálja a varrott anyagot (218–219), s „minél több vért veszít, minél több selyemnek ad életet, annál közelebb kerül ahhoz, hogy elvegyék végre tőle azt az életet, amit teljes szívéből gyűlölt.” (221)

Harmath Dávid novellájának eredeti címe *Kedves testvérem* volt,²⁹ a végső változatban azonban *A lámpáshalra* módosult, ami szerencsésebb, hiszen egyrészt nem adja ki olyan könnyen a szöveg csattanóját, másrészt utal a mélytengeri élőlényre, ami egyszerre nyűgözi le és ijeszti meg Ábelt, a narrátor kisfiát, aki fulladásos panaszokkal küzd. (231) A traumafeldolgozás során a születésével kapcsolatos komplikációkra is fény derül (237), hogy végül egy Stephen King *Halálos árnyékával* rokon végkifejletet kapjon a történet.

(**a holtak visszatérése**) Komornál az embergólya egy halott csecsemőt bíz a főszereplő párra, akik elborzadva tapasztalják meg ahogyan a gyermek újra lélegezni kezd. Ehhez képest Papp-Zakor Ilkánál *A jegenyédsi beszélő halottak* kedélyes beszédének inkább népmesei–népballadai hatásait érezhetjük a borzalom helyett. A visszatérés hátterében egy ismeretlen, beteg lány szomorú története áll, akit a közösség befogad utolsó napjaira: „Meghálálom, hogy szívesen fogadtak. Én nem találok, akit szeretek, de maguknak senkit sem kell örökre elveszíteniük.” (35) A gróf elutasítása nyomán viszont a lány szavai átokká változnak. (37)

A *Bróda szálló* is ehhez a tematikához kapcsolódik. Farkas Balázs narrátora, Nóra védőnő volt, de mégsem tudott cselekedni, amikor egy gyermeket látott fuldokolni és meghalni. (44–45) Ez a traumatikus esemény mély nyomott hagyott a lányban, víziókkal küzd és „kiesett a mindennapok sodrásából, csaknem áttetszővé vált a világ számára”. (38) A Bróda család szállója egy lehetőség Nóra számára, hogy feldolgozza ezt a traumát: „Mi különleges szolgáltatást nyújtunk, elvégre kiemelt szerepet töltünk be az átutazók életében. Ez a szálló mindenkinek bé-

két és nyugalmat kínál, és ez természetesen a dolgozóinknak is jár.” (40) Nem teljesen világos, hogy pontosan kik az „átutazók”, sima turisták, vagy netalán holtak lelkei, akik bizonyos kitüntetett pillanatokban elmondják történeteiket: „A gyertyafénynél egyenként mesélni kezdtek. Borzalmas történeteket túlságosan személyes, múltbéli tragédiákról”. (54) Ez a mozzanat azonnal Clive Barker *Vérkönyvek* című novelláját juttatta eszembe: „A holtaknak is vannak főútvonalai. [...] E csomópontoknál, ahol a holt tömegek elvegyülnek és keresztezik egymás útját, a legnagyobb a valószínűsége, hogy e tiltott főútvonalak áttörjenek és beszivárognak a mi világunkba.”³⁰ Farkasnál a Balaton lesz egy ilyen csomópont: az átutazók „egyenként sétáltak be a Balaton vizébe, amely várta őket, csendesen, háborítatlan, szürke nyugalomban”. (58) Nóra számára adott lett volna a lehetőség, hogy csatlakozzon a narratívához, azonban képtelen gondjait megosztani az átutazókkal. És ahogyan Gaura főhősnője nem tud Londonra ugyanúgy nézni, mint varrónőseége előtt, a *Bróda szálló* főszereplője is „keserűen fedezte fel, hogy a tó, ha eddig ismerősnek tűnt is, most végképp idegenné vált számára. Egyáltalán nem is hasonlított a Balatonra”. (58)

(**vízfelületek**) Farkas novellája defamiliarizálja a jól ismert Balatonunkat, egy olyan helyé alakítva, ahol az átutazók átléphetik a halál és az élet közötti határokat. Harmath Dávidnál a születés elfojtott traumája, a mélytengeri hal, a víz és a fulladásrohamok kapcsolatban állnak egymással: „Sodor a víz. Fulladunk.” (240) Körmendi Ágnes novellája is ehhez a tematikus blokkhoz köthető, bár talán ez az a novella, ami a legjobban elüt a többitől, hiszen ez az egyetlen szöveg, ami sci-fi motívumokat is felhasznál.³¹ Ettől függetlenül motivikusan remekül illik a kötetbe, s kiemelkedő identitásbeli és ökokritikai szempontokat villant fel. A Pomona „bolygón él a víz; él és fertőz” (161), a „kezelők” pedig azért felelősek, hogy kapcsolatba lépjenek a víztömegekkel és megpróbálják őket együttműködésre készíteni, megszelídíteni, azonban ez azért veszélyes rájuk nézve, mert a víz kilúgozza személyiségüket. (170) A *Hasad* című novellánál korábban dicsértem a címválasztást, itt azonban véleményem szerint elhibázott a cím (*A Bach-tenger megszelídítése*), szerencsésebb lett volna a „A Fúria-tenger megszelídítése” címet adni a szövegnek, hiszen a Bach-tenger név már a megszelídített víztömegekre utal, amit pont Bach zenéjének segítségével lehetett egy dühös fúriából engedelmessé tenni. (173) De vajon ez a megszelídítés az első pontja-e a bolygó természetes erőforrásai kirablásának?

Szabó Róbert Csaba novellája is egy olyan üdülőhelyen játszódik, ahol források és mofetták határozták meg az emberek mindennapjait, amíg a készletek ki nem merültek. A *Nemlélegzők* narrátora szintén egy Nóráéhoz fogható trauma feldolgozásával küzd, hiszen egy nyomozás alkalmával maga alá temette a föld

²⁹ *Készül az első magyar horrorantológiánk.*

³⁰ CLIVE BARKER: *Vérkönyvek 1. Szex, halál, csillagfény*, ford.: NEMES ISTVÁN, Lazi, Szeged, 2010, 13.

³¹ SZENTE ÁDÁM, *A Légszomj remek indulás.*

egy bányában. (105, 109) A közösség életét még mindig vízhez kapcsolódó szertartások szervezik (115), főleg mióta kiderült, hogy a „nemlélegző” („egy új embertípus, aki különös módon alkalmazkodott a fullasztó levegőhöz”, 107) Reinhard Miklós azt híresztelte, hogy a titkos forrás vizéből és levegőjéből nyeri a különleges képességeit. (118)

(kultusz és áldozat) Több novellában is fontos szerepet kap egy kultusz kialakulása, illetve az áldozatbemutatás. A *Nemlélegzők*ben az üdülőváros lakosai Reinhardtól várják soruknak jobbra fordulását, aki egyfajta szellemi vezetőjüké, „főpapjukká” (118) válik, életüknek pedig (beavatási) szertartások szabnak kereteket. (115) A *Hasad* esetében egy szinte lovecrafti univerzumot láthatunk, ahol a „vének” irányítják a viktoriánus London társadalmát (211), s a megesezt nők járulnak hozzá ennek a status quo-nak a fenntartásához és újratermelődéséhez. A *Folyondárt* szintén olvashatjuk ilyen szempontból, hiszen az öregasszony, az ingatlan tulajdonosa folyamatosan a bérlőkkel táplálja a mindent behálózó növény-szőrnyet, sőt még az is felmerül, hogy a folyondár és Hella egy és ugyanazon entitás: a narrátor számára ugyanis az utolsó oldalon „csak az maradt kérdés, hogy a növény állította elő Hellát valamiféle csaliként, ahogy bizonyos élőlények a nyelvüket prédaállatnak álcázzák, vagy Hella ember, aki maga nevelte és gondozta ezt a förtelmet.” (83) A novellát így akár Nathaniel Hawthorne *Rappaccini lánya* című szövegének tükrében is olvashatjuk, ahol szintén hasonlóan ambivalens kapcsolatra derül fény a címben szereplő tudós által nevelt növény és Beatrice nevű lánya között.

Seregh Gitta szövege szintén egy izgalmas szituációt tár elénk: *A dolgok rendje* egyrészt egy leszbikus pár és a lakóközösség közötti dinamikáról (251–252), másrészt magáról a házról szól, ami „négy éve múlt százéves”. (251) A ház megvédelmezi a benne lakókat a történelem viszontagságainak ellenében: „Ez volt az egyetlen ház, ami nem kapott találatot a háború alatt. Állítólag nem fog rajta a golyó.” (261) Sajnos a narrátornak is az önkéntes (?) áldozat szerepét szánta a helyi közösség, hogy a ház tovább állhasson, Márta önmaga helyett ajánlja fel a lányt a közösség érdekében. (273) Gréta teste és tudata összeolvad a házéval: „Látta a múltat. A régi emlékeket. Mások félelmét, éhségét. Látta, milyen ünnep volt az első alkalom, amikor az építető önként ment le a pincébe, és kérte, hogy építsék meg így a házat. Látta a koszorút a kezében, amit a kapura tettek, hogy emlékezzenek a házért tett áldozatára. Látta a későbbi ünnepségeket, majd a koszorúkat is azoknak az ajtaján, akik vállalták, hogy a vállukra veszik a ház terheit, és akiknek a házban maradók élete fontosabb volt, mint az övék. [...] Nem tudott mozogni. Az ujjai lettek a falak, az ajtók, az ablakok, azt zárt ki és engedett, akit akart.” (273–274) Hogy ezt akként értékeljük, hogy egy saját életénél és vívódásainál magasztosabb célt talált a közösség védelmezésével, vagy éppen az áldozat-lét embertelenségére helyezzi a hangsúlyt, úgy két teljesen különböző olvasatot enged meg a szöveg.

(a lakás/ház alakzata) Gaston Bachelard térpoétikája óta tudjuk mennyire fontos szerepet töltenek be a házak az identitás és a (költői) képzelet fejlődésében: „Az ember és a ház dinamikus közössége [...] messze túlmutat az egyszerű geometriai formákra való hivatkozásokon. A megélt ház nem élettelen doboz. A lakott tér átlényegíti a geometriai értelemben vett teret.”³² A gótikus és a horror irodalom is előszeretettel alkalmazza a kastélyok, házak, vagy az otthon alakzatát, azonban a leggyakrabban a bezártság, a foglyul esettsé, vagy a múlt visszatérésének helyszínévé.³³ A *Légszomj* novellái közül sokban fordul elő szervező elvként a ház, ahogy láttuk fentebb a *Bróda szálló*ban is, ahol a helyszín mind az „átutazók,” mind a család/személyzet számára a gyógyulás helyszínei (lehetnének), azonban a narrátor mégsem képes beszámolni a traumájáról, és ezen a koherens történeten keresztül feldolgozni azt.

A *Porszemek* egy olyan lakásba visz el minket, amelynek a tulajdonosa már nincs köztünk. S. Kolozsvári Zsófia narrátora egy utolsó látogatást akar tenni nemrég elhunyt nagymamája lakásában, hiszen megígérte neki, hogy halála esetén elhossa a lakásban elrejtett aranyékszereket. (281) A főszereplő kezdetben viszolyg a lakástól, ahol „metsző por- és öregségzag” (276) terjeng, olyan szavakkal írja le a helyet, mint „sötét kotorék” (281), vagy „egy halott ember elhagyatott, visszataszító odúja”. (285) Próbál persze viszonylag racionálisan tekinteni a helyzetre, még akkor is, ha olyan érzése támad, hogy van valami/valaki vele a lakásban: „szellemek nincsenek, se emberi, se teknős, se semmilyen. Én pedig egy szerencsétlen magyartanárom vagyok, nem egy valóságtól elrugaszkodott irodalmi mű szereplője.” (283–284) A gyerekkori rémálmai mégis életre kelnek, amint az évtizedes porból és koszból (285) álló sötétség birtokba veszi a testét és a tudatát. Ironikus módon lehetséges, hogy pont ez a kísérteties tapasztalat vezet ahhoz, hogy újra egymásra találjanak apjával: „bekoszolta, birtokba vette, mocsokkal befonta, és megláttatta vele [apjával] azt, amit tegnap velem is: hogy milyen csodálatos dolog születhet porból és magányból”. (289)

A *dolgok rendjében*, vagy a *Folyondár*ban szintén a házaké a főszerep: egyik esetben sem saját tulajdonú ingatlanról van szó, hanem albérletekről, amelyek lehetnének akár az önálló felnőtt élet elindulásának (*Folyondár*), vagy a szexuális identitás felvállalásának színhelyei (*A dolgok rendje*), azonban a főhősöket teljes testi mivoltukban használják ki (áldozzák fel) a lakhelyet bérbe adók. Egyetérttek Tomasics Józseffel, amikor azt írja: „az, hogy a kísértetkastélyból budapesti albérlet lett, nem változtat a félelem mechanizmusán”.³⁴

³² Gaston BACHELARD: *A tér poétikája*, ford.: BEREZCKI Péter, Kijárát, Budapest, 2011, 58.

³³ Andrew HOCK SOON NG: *Women and Domestic Space in Contemporary Gothic Narratives: The House as Subject*, Palgrave Macmillan, 2015, 1–2.

³⁴ TOMASICS JÓZSEF: *A horror hullámain hajózva — Roboz Gábor (szerk.): Légszomj*, The Black Aether, 2021. 06. 20., <https://www.theblackaether.com/2021/06/20/a-horror-hullamain-hajozva-robosz-gabor-szerk-legszomj/> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

„A mai napig gyakran rémálmodom a vizsgaidőszakkal,”³⁵ írja blogjában Moskát Anita, akinek a novellája szintén egy olyan albérletben játszódik, ami hasonlóan fontos változást idéz elő főhősének életében, mint Seregh vagy Jónás írásai-ban. Az egyetemi kurzusra emlékeztető című *Bevezetés a sokváltozós viszonyrendszerekbe* szereplői (Juli, Iván, Cinti, Patrik) mind egyetemisták, akik a tanulás rendhagyó módjait fedezik fel: Cinti az ujjain levő sebekkel issza be a tudást a papírról, „mintha Braille-írást tapintana ki” (296); Iván „a szavak áramlásával mozgott” (308); Juli szó szerint megeszi a tananyagot, hogy „részemmmé váljon, hogy felfaljam, hogy bennem szülessen meg”. (301) A szöveg egy pontján tanúi leszünk, hogy Ivánnak kifordul egy ujjá a megtanulni kívánt kristályszerkezetek hatására (308), azonban a legnagyobb testi változást a dichotómiákat kutató Patrikon tapasztaljuk: „A keze tűnt fel először. Hatalmasra puffadt, és eredővé vált: ujjak elágazásai fakadtak rajta, majd az ujjak is kettéváltak, mind íznel villásan hasadtak, elágazások elágazásainak elágazásaivá, sokszoros dichotómiává. [...] most vette fel a valódi formáját, amire születése óta készült, amiben kiteljesedhet. Patrik végre önmaga volt. Milyen gyönyörű.” (314) Testhorror a javából!³⁶

Benedek Szabolcs novellájának összine a gyerekkorból ismerős tábori helyszín (*Péntek 13*, valaki?), ami az erdei éjszakában autózva leginkább egy Poe-novella épületére emlékezteti Novákot: „Az út menti fák között terpeszkedő, lapos tetős épület úgy festett a sötétben, akár egy szocreál Usher-ház.” (85) (Egyébként a fanyűvő alakja is emlékeztet *A Morgue utcai kettős gyilkosság* orangutánjára.) A gyerekkori emlékekre visszavisszatérő Enikő elmeséli, hogy a „táborban sokat beszélünk a fanyűvőről [...]. Egy időben azzal riogattuk egymást, hogy kitaláltunk róla mindenféle vérfagyasztó történetet, és ezeket elmeséltük egymásnak takarodó után. Azt is kitaláltuk, hogy tők jó lenne ezeket a sztorikat nemcsak mesélni, hanem egyszer élőben is eljátszani.” (98) *A második fanyűvős sztori* tehát maga is egy állomása ennek az ismétlési (megvalósítási) folyamatnak. A történetek Enikő emlékezetének archívumából kerülnek elő: „Én emlékszem az összesre. El fogjuk játszani mindet, és akkor te is emlékezni fogsz. Ez még csak a második volt, de szerintem profibban megcsináltuk, mint az előzőt, még úgy is, hogy ehhez most kellett az autó.” (102) Kérdés marad azonban, hogy ezek a történetek tényleg a táborból erednek-e, hiszen Enikő férje, Peti nem emlékszik rájuk (102), így lehetséges, hogy mindössze Enikő képzeletében léteznek, mint gyilkossággal és szexszel fűszerezett slasher³⁷ forgatókönyvek.

A *Türelők* egy szociális intézményben, kvázi egy árvaházban, az „átmeneti”-ben (177) játszódik, ami hasonlóan kevésbé képes otthonként működni, mint a többi novella helyszínei. Kiss Gabriella sorai felidéztek bennem Ottlik Géza *Iskola a határonjának* vagy Nádas Péter *Egy családregény végének* hangulatát, szinte tapintható volt benne a félelem és a kiszolgáltatottság, annál is inkább, mivel az Ottlik–Nádas-féle másodmodern–posztmodern hagyomány felől a horror felé tapogatózott a szerző. Ahogy a

nagyon fiatal, hétéves Laci rádöbben, az „átmeneti” szellemek (is) lakják, például a harmadik emeleti romos mellékhelyiségben lakó Máté (189), a szertárban lakó lány (191) vagy a pincében (talán) kísértő ismeretlen (202), akik mind a gyermekek bántalmazásának egyszerre szomorú és ijesztő mementói.

(experimentális próza) Még egy aspektusát szerettem volna kiemelni a kötetnek, mégpedig a formai kísérletezést, amit leginkább két novellában érhetünk tetten. Kleinheincz novellája leginkább a modernista tudatfolyamokra emlékeztet (talán a kevésbé radikális formáikra), elmosódnak a mondat és bekezdés határai, amire reflektál is a szöveg: „Hadarok, tudom, hogy hadarok, de el akarom még mondani az egészet”. (125) A nyelve miatt is sokkal sűrűbb a *Szárnya alatt a meleg*, mint a kötet többi szövege, ez az inventív narráció azonban könnyen vezethet frusztrációhoz a kevésbé türelmes olvasók esetében. A másik példa a kísérletezésre a *Bevezetés a sokváltozós viszonyrendszerekbe*, ahol ízelítőt is kapunk a Juli által megtanulandó anyagokhoz kapcsolódó beugrókból és feladatokból (290, 300, 306–307, 311, 314). Ezekből a szemelvényekből nyilván mind nonszensz, de nagyon jól imitálják a tudományos nyelvet és fogalomhasználatot. (Hát igen, elsőre egy Erlang-eloszlás sűrűségfüggvényének, vagy egy Fourier-transzformáció levezetésének is körülbelül ennyi értelme van, mint ezeknek, de aztán rájövünk, hogy ez nem vicc, hanem számon kérendő anyag.) Ezek szerint nemcsak a matematika válhat irodalmi ihletforrássá (mint Ottliknál, Esterházyánál),³⁸ hanem a Moskát által tanult biológia is.

(konklúzió) Az eddigi visszajelzések a kötetre általában pozitívak,³⁹ bár rendszerint hangsúlyozzák a szövegek nemcsak tematikus, hanem színvonalbeli heterogeneitását is, valamint megállapítják, hogy „inkább a weird áll jól a hazai szerzőknek”.⁴⁰ A magam részéről rendkívül élveztem minden novella egyedi világát, ugyanakkor a kritikámban igyekeztem feltérképezni a szövegek kapcsolatrendszerét is. Ezek után kíváncsi vagyok, hogy lesz-e folytatása a Gabo részéről a kezdeményezésnek, vagy egyszeri és megismételhetetlen eseménynek bizonyul a kötet megszületése. Elégedetten teszem oda a *Légszomjat* Veres Attila *Éjféli iskolák és Odakint sötétebbje* mellé, de azért várom a folytatást.

³⁵ MOSKÁT ANITA: *Bevezetés a sokváltozós viszonyrendszerekbe — új novella a Légszomj antológiában*, Moskát Anita írói blogja, 2021. 05. 10., <http://www.moskatanita.hu/2021/05/bevezetes-sokvaltozos.html> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

³⁶ PINTÉR BENCE: *Mitől retteg a magyar?*, azonnali, 2021. 07. 14., https://azonnali.hu/cikk/20210704_mitol-retteg-a-magyar-ebbol-az-antologibol-kiderul (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

³⁷ SÁNDOR ANNA, *Simán lehetne...*

³⁸ MÁRKÓ ANITA: „A regény is A-halmaz”, Magyar Narancs, 2020. 08. 16., <https://magyarnarancs.hu/sorkoz/a-regeny-is-a-halmaz-131508> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).

³⁹ SOMOSKŐI BEÁTA, *A horror magyar árnyalatai*.

⁴⁰ Légszomj — *A hazai horror reménységei*, PCGuru, 2021. 07. 19., <https://www.pcguru.hu/hirek/konyvkritika-gabo-legszomj/64344> (utolsó megtekintés: 2021. 09. 16.).